

Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра політології

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Декан філософського факультету _____ Рижак Л. В.

" ____ " _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

"Політичні інститути і системи"

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань	05 "Соціальні та поведінкові науки"
спеціальність	052 "Політологія"
факультет	Філософський
рівня вищої освіти	Перший (бакалаврський)

Робоча програма навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи" для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" спеціальності 052 "Політологія". – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. – 24 с.

Розробник: Литвин Віталій Сергійович, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології філософського факультету (протокол № __ від "__" _____ 2023 р.)

Завідувач кафедри політології

_____ (проф. Романюк А. С.)

"__" _____ 2023 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету.

Протокол № __ від "__" _____ 2023 року

Голова Вченої ради

_____ (доц. Рижак Л. В.)

"__" _____ 2023 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>05 "Соціальні та поведінкові науки"</u>	Нормативна
	Спеціальність <u>052 "Політологія"</u>	
Модулів – 2		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 2		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 120		2-й
		<i>Лекції</i>
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		16 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		72 год.
		<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>
<i>Вид контролю: екзамен</i>		

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять (лекційних і семінарських) до кількості годин самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 2/3.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Актуальність курсу. Політичні інститути і системи формують стимули, які в свою чергу мають значний вплив на стратегічний вибір, зроблений політичними діячами. В цьому сенсі політичні інститути та системи є своєрідними "правилами гри" політичного процесу, а також існують у ході розв'язання конкретних політичних проблем. З огляду на це, саме розгляд політичних інститутів та систем може стати ключовим чинником, який зі значною долею очевидності свідчитиме про тенденції, перспективи, прогностичні варіанти розвитку політичного процесу в тій чи іншій державі та соціумі.

Саме з огляду на це, дисципліну розроблено таким чином, щоб надати студентам необхідні знання, обов'язкові для того, щоби розуміти теоретичні та практичні основи аналізу політичних інститутів і систем у всьому їхньому розмаїтті. Тому у дисципліні представлено як історичні, так і поточні типи політичних інститутів та систем. Курс є елементом такого напряму політичної науки, як порівняльна політологія. Наголос у межах курсу зроблено на кількісній та якісній складовій аналізу політичних інститутів і систем. Дисципліну розроблено з прицілом на усталені та новітні кількісні механізми, методики, виміри аналізу політичних систем та інститутів, з прицілом на техніки аналізу та консалтингу у політичній науці.

Дисципліна "Політичні інститути і системи" є нормативним навчальним курсом в рамках спеціальності "Політологія", який вивчається студентами першого курсу. Курс розраховано на 120 годин і запропонованого до вивчення у другому семестрі. В структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційна – 32 години, семінарські заняття – 16 годин, самостійні завдання – 72 години.

Мета курсу: ознайомити студентів з основами і принципами функціонування сучасних політичних систем і їхніх інститутів, з особливостями застосування аналітичних і консалтингових методів й інструментів у порівняльному аналізі політичних інститутів і систем, а також виробити у студентів уявлення про ефективність та якість різних типів політичних інститутів та систем.

Теоретична основа/структура курсу. Курс заплановано в рамках двох змістовних блоків і модулів. Перший є більш теоретичним і стосується питань, які висвітлюють: поняття "політичний інститут" та "політична інституція"; неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій; феномен політичної інституціоналізації; формальні і неформальні політичні інститути; політичні та правові норми, конституцію та конституційну інженерія; ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів; стабільність, силу й ефективність політичних інститутів; політичну систему як політологічну категорію; структуризацію, моделі, типологізацію та таксономію політичних систем; державу як основний інститут політичної системи; міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі; міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі; форму та систему державного правління; підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління. Натомість другий змістовний модуль є більш практично-орієнтованим й стосується таких проблем: президентська система державного правління; "чистий" і "модифікований" президенталізм; парламентська система державного правління; республіканський та монархічний парламентаризм; напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика; інституційно-процесуальні (формальні) та політично-поведінкові (фактичні) різновиди напівпрезидентської системи державного правління; системи державного правління із інститутом суперпрезидента; системи державного правління непарламентських монархій; ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління.

Методологічні рекомендації. Дисципліна складається з 16 тем, які вивчаються лекційно-семінарським і самостійним методом (на самостійне вивчення було винесено окремі питання

у межах лекційних і семінарських занять). У програмі курсу запропоновано основні проблеми, які треба з'ясувати в рамках кожної з тем. У планах лекційних занять з дисципліни "Політичні інститути і системи" запропоновано перелік лекцій і самостійних завдань курсу та перелік питань, які виносяться на заняття зі списком джерел. У плані семінарських занять з дисципліни, своєю чергою, запропоновано перелік 8 тем семінарських (практичних) занять та питань, які різною мірою розвивають тематику лекційних занять та виносяться із зазначеним списком потрібних для підготовки занять джерел. Також запропоновано перелік запитань на кожний із модульних контролів (разом два модульні контролі або ж аналогічні їм контрольні заходи).

Тематичні модулі. Курс складається з наступних тематичних модулів: поняття "політичний інститут" та "політична інституція"; неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій; феномен політичної інституціоналізації; формальні і неформальні політичні інститути; політичні та правові норми, конституцію та конституційну інженерія; ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів; стабільність, силу й ефективність політичних інститутів; політичну систему як політологічну категорію; структурування, моделі, типологізацію та таксономію політичних систем; державу як основний інститут політичної системи; міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі; міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі; форму та систему державного правління; підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління; президентська система державного правління; "чистий" і "модифікований" президенталізм; парламентська система державного правління; республіканський та монархічний парламентаризм; напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика; інституційно-процесуальні (формальні) та політично-поведінкові (фактичні) різновиди напівпрезидентської системи державного правління; системи державного правління із інститутом суперпрезидента; системи державного правління непарламентських монархій; ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління.

Методи. У ході запропонованого курсу студентам буде запропоновано підхід зі здійснення якісного та кількісного оцінювання політичних інститутів і систем на підставі порівняльного аналізу (метод окремого випадку та бінарний аналіз, порівняння контрастних/подібних країн, регіональні порівняння, класифікаційні схеми, статистичні, а також дескриптивні дослідження і крос-темпоральний аналіз), соціологічних методів збору інформації, інституційних методик, системно-структурного методу тощо. Окрему увагу приділено роботі студентів із наявними базами статистичних та оціночних даних, які стосуються проблематики політичних інститутів та систем і їхнього порівняння.

Поточний контроль успішності здійснюється за наступною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі та участь у дискусії. Реферат та доповідь – 4 бали; есе – 3 бали; тематичні розрахунки – 3 бали. При цьому, кожен студенти може підготувати один реферат або доповідь. Контроль знань за результатами вивчення окремого змістовного модуля чи блоку (аналогічного методу контролю, зокрема, підсумкового есе чи тематичного розрахунку) оцінюється в 8 балів (а таких контролів передбачено два). Повний рейтинг поточної успішності визначається як повна сума балів, які отримані на семінарських заняттях, а також за підсумками контролю знань на модулях. Максимальний показник поточного (та проміжного) контролю успішності становить "50" балів".

Форма підсумкового контролю – це екзамен у форматі усного, тестового або ж комбінованого опитування, який максимально оцінюється за шкалою від "0" до "50" балів. Сумарна оцінка за предмет включає у себе рейтинг поточної успішності і результати заключного екзамену у формі усного, тестового чи комбінованого опитування.

Практичні результати курсу. Студенти повинні оволодіти категоріальним і понятійним апаратом із приводу дослідження політичних інститутів та систем, отримати знання про еволюцію й сучасний стан розвитку політичних інститутів та систем у різних країнах світу. Наслідками вивчення курсу має стати знання про взаємозв'язок політичних режимів і політичних інститутів у політичних системах, навички їхнього аналізу у порівняльній перспективі та орієнтування у тенденціях розвитку сучасних країн світу з огляду на ефективність тих політичних інститутів і систем, які у них функціонують.

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи" студент/студентка буде:

знати:

- теоретичні і методологічні засади курсу;
- ключові відмінності понять "політичний інститут" та "політична інституція";
- сутність та типи феномену політичної системи;
- варіативність форм і систем державного правління;
- особливості використання форм і систем державного правління у різних регіонах і країнах світу;

вміти:

- застосовувати особливості та індикатори типологізації політичних інститутів і систем при аналізі інституційно-процесуальних атрибутів сучасної політики;
- на початковому рівні порівнювати чинні й історичні політичні інститути і системи при прогнозуванні перспектив політичного розвитку.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи" студент/студентка набуде такі *компетентності*:

- *СК03*: Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- *СК05*: Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- *СК14*: Здатність аналізувати та прогнозувати особливості впливу соціальних груп, груп інтересів та груп тиску на політичну реальність, організація та здійснення діяльності з захисту групових інтересів в політичному процесі.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи":

- *PH10*: Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- *PH12*: Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- *PH14*: Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку

Вступне заняття. Ознайомлення з дисципліною і її структурою. Соціальний інститут: категоризація та підходи до дефініювання. Політичний інститут: визначення, становлення, еволюція, сучасний стан розвитку. Політичний інститут і політична інституція: становлення і диференціація понять.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, класифікація інститутів, формальні інститути, неформальні інститути, інститут як норма, інститут як організація, норма, інституціоналізована норма, "тонка" та "товста" інтерпретація інституту, організація, актор, історичність інституту, психологічність інституту, функціональність інституту, структурність інституту, інститути-речі, інститути-корпорації, функції і значення політичних інститутів, інституціоналізм і неінституціоналізм, інституційна теорія, концепт "інститути важливі".

Тема 2. Неінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації

Неінституціоналізм – як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Різновиди й етапи розвитку неінституціоналізму. Політична інституціоналізація: концептуальне визначення та детермінування.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, інституціоналізм і неінституціоналізм, інституційна теорія, хабітулізація, інституціоналізація, політична інституціоналізація, фундаторська ортодоксія, тотально-інституційний підхід й інституційно-системне структурування, концепт "інститути важливі", інституціоналізм із позицій теорії раціонального вибору, історичний інституціоналізм, соціологічний інституціоналізм, нормативний, емпіричний і міжнародний інституціоналізм, критерії політичної інституціоналізації.

Тема 3. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія

Феномен і різновиди формальних політичних інститутів. Нормативно-правова регуляція політичних інститутів. Політичні та правові норми. Конституція як основний формальний політичний інститут. Сутність, складові й етапи конституційної інженерії та конституційної реформи. Феномен та різновиди неформальних політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, формальний політичний інститут, типи політичних інститутів, політичні норми, правові норми, норми-звичаї, корпоративні норми, конституційні норми, конституціоналізм, конституційна інженерія, реальна та формальна конституція, писана й неписана конституція, право, закони, правова держава, конституційна реформа, неформальний політичний інститут, конституційна інженерія, міжінституційні відносини.

Тема 4. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів

Концепт "інститути важливі", його обґрунтування і критика. Ключові інституційні дихотомії та параметр вибору політичних інститутів. Стабільність, зміна, сила й ефективність політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, інституційні дихотомії, концепт "інститути важливі", демократія–автократія, президенталізм–парламентаризм, федералізм–консенсус–унітаризм, влада–опозиція, інститут–розвиток, зміна інститутів, сила інститутів, стабільність інституту, ефективність інституту.

Тема 5. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем

Політична система як політологічна категорія: підходи до дефініювання. Вузьке та широке визначення політичної системи. Основні складові політичної системи та категорії теорії політичних систем. Структуризація і підсистеми політичної системи. Різновиди моделей політичних систем. Підходи до типологізації політичних систем. Закономірності (принципи) функціонування і механізми адаптації політичної системи. Стабільність, кризовість та ефективність політичної системи.

Основні поняття: система, політична система, політична система як політологічна категорія, вузьке і широке визначення політичної системи, методи і підходи до концептуалізації політичної системи, складові політичної системи, теорія політичних систем, холізм, універсалізм, організація і структура політичної системи, підсистеми політичної системи, інституційна система, модель політичної системи, типи політичних систем, політична аномія, політичний капітал, елементи (чи компоненти) політичної системи, формальні та неформальні політичні інститути, закономірності функціонування політичної системи, багатofункціональність політичної системи, "закон вічності", принцип рухомої рівноваги політичної системи, принцип "маятника".

Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави

Держава як система владно-політичних інститутів. Суть, ознаки і місце держави в політичній системі. Вищі органи влади як політичні інститути держави: структуризація і систематизація. Форма держави та її складові як систематизуючі і системотворчі атрибути.

Основні поняття: держава, ознаки держави, суверенітет, форма держави, форма державного правління, монархія, абсолютна монархія, обмежена монархія, дуалістична монархія, конституційна (парламентська) монархія, виборча монархія, республіка, парламентська республіка, президентська республіка, напівпрезидентська республіка, ідеократична форма державного правління, форма державного устрою, державно-територіальний устрій, федеративна держава, унітарна держава, конфедерація, імперія, унія, колонія, метрополія, співдружність, політичний режим, демократія, автократія, авторитаризм, тоталітаризм.

Тема 7. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, протизваги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління

Сутність і різновиди політичних та міжінституційних відносин у політичній системі. Феномен розподілу і злиття політичної влади у міжінституційних відносинах. Міжінституційні баланси, стримування і протизваги як патерни політичних систем. Феномен, рівні та різновиди

міжінституційних конфліктів у політичних системах. Концептуалізація і теоретична дистинкція понять "форма державного правління" й "система державного правління".

Основні поняття: політичні відносини, міжінституційні відносини, типи політичних відносин, структура політичних відносин, політична поведінка, політична взаємодія, держава, міжінституційний баланс, міжінституційні стримування і противаги, політичні конфлікти, міжінституційні конфлікти, конфлікти в системі виконавчої влади, політична стабільність, інституційна стабільність, політична криза, криза міжінституційних відносин, виконавчо-законодавчі відносини, виконавчо-законодавчі системи, розподіл і злиття політичної/державної влади, форма державного правління, система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління.

Тема 8. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління

Порівняльні моделі та типи систем державного правління як проблема політичної науки. Хвилі розвитку досліджень про форми та системи державного правління. Дихотомічні моделі та схеми типологізації систем державного правління. Трихотомічні і більшескладові моделі типологізації систем державного правління. Конституційне (формальне) і політичне (фактичне) розуміння системи правління.

Основні поняття: система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління, моделі та типи державного правління, дихотомічний і трихотомічний підхід, розподіл і злиття політичної/державної влади, модель Лейпхарта, модель Чейбуба, Елкінса і Гінсбурга, модель Сіароффа, модель Кіфера, модель Скач, модель Шугарта та Кері, модель Елгі, модель Кроувела, монархія, республіка, президенталізм, парламентаризм, напівпрезиденталізм і напівпарламентаризм, асамблейне правління, чисті та змішані системи правління, президенціалізація та парламентаризація, конституційна і політична президенціалізація.

Змістовий модуль 2

Тема 9. Вотуми довіри/інвестири та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління

Сутність та типи "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності у сучасних політичних системах. Феномен і відмінності позитивного та негативного парламентаризму. Вотуми довіри/інвестири новим урядам, їх варіативність та наслідки. Вотуми довіри та недовіри чинним урядам і їх різновиди.

Основні поняття: політична система, міжінституційні відносини, повноваження та відповідальність, "ланцюгів" делегування міжінституційних повноважень і відповідальності, вотум довіри/інвестири новому уряду, вотум довіри чинному уряду, вотум недовіри чинному уряду, випереджаючий вотум інвестири, результуючий вотум інвестири, звичайний і конструктивний вотум недовіри, правила прийняття рішень про парламентські вотуми довіри та недовіри, кваліфікована, абсолютна, відносна та негативна більшість.

Тема 10. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути

Історія становлення та підходи до визначення президенталізму. Інституційно-процесуальні атрибути й індикатори президенталізму. Різновиди, моделі, фази й умови президентської системи державного правління. Політична географія президентської системи державного правління.

Основні поняття: президентська система державного правління, президенталізм, історія президенталізму, атрибути президенталізму, типи, моделі та фази президенталізму,

"частий"/класичний і "модифікований" президенталізм, президенталізм без посади прем'єр-міністра, президенталізм із посадою прем'єр-міністра, уніперсональний президенталізм, колективний та коаліційний президенталізм, сильний та слабкий президенталізм, виборчі системи та їхній вплив на президенталізм, політична географія/карта президенталізму, американський президенталізм, латиноамериканський президенталізм, африканський президенталізм, азійський президенталізм, європейський президенталізм.

Тема 11. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму

Феномен, визначення й історія парламентаризму. Співвідношення парламентської системи державного правління і парламентської демократії. Інституційні атрибути й ознаки парламентаризму в республіках та монархіях. Різновиди, моделі та умови парламентської системи державного правління. Політична географія парламентської системи державного правління.

Основні поняття: парламентська система державного правління, парламентаризм, парламентська демократія, історія парламентаризму, ознаки парламентаризму, види, моделі й умови парламентаризму, асамблейна система республіканського правління, республіканський і монархічний парламентаризм, підхід стосовно типологізації парламентаризму Сіароффа, кабінетський, збалансований парламентаризм та дифузний парламентаризм, канцлерська модель парламентаризму, взаємозв'язок парламентаризму, партійних та виборчих систем, політична географія/карта президенталізму, британський парламентаризм, європейський (континентальний) парламентаризм.

Тема 12. Системи державного правління непарламентських монархій

Типологізація монархій. Особливості непарламентських монархій. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи абсолютних монархій. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи дуалістичних монархій

Основні поняття: монархія, монархічна форма державного правління, типологія монархій, підходи до класифікації монархій, конституційна/обмежена та парламентська монархія, монархічний парламентаризм, абсолютна монархія, абсолютний монарх, абсолютна монархія і суперпрезиденталізм, дуалістична монархія, дуалістична монархія і напівпрезиденталізм, діархія, політична географія/карта світу монархій.

Тема 13. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика

Сутність змішування/гібридизації систем державного правління. Феномен та історія напівпрезиденталізму як категорії та системи державного правління. Підходи до визначення та критики напівпрезидентської системи правління. Категоризація і систематизація інституційно-процесуальних та політично-поведінкових атрибутів й ознак напівпрезидентської системи правління. Політична географія напівпрезидентської системи державного правління.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система правління, напівпрезиденталізм, історія категорії "напівпрезиденталізм", підходи до визначення напівпрезиденталізму, максималістське (політично-поведінкове) та мінімалістське (інституційно-процесуальне) визначення напівпрезиденталізму, класичне та сучасне трактування напівпрезиденталізму, атрибути і критика напівпрезиденталізму, дуалізм виконавчої влади, спосіб обрання президентів, повноваження президентів, структура легітимності виконавчої влади, формування, функціонування та відповідальність урядів в умовах напівпрезиденталізму, політична

географія та карта напівпрезиденталізму, французький напівпрезиденталізм, європейський та український напівпрезиденталізм, африканський і азійський напівпрезиденталізм.

Тема 14. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління

Гетерогенність напівпрезиденталізму та підстави й індикатори його типологізації. Формування і відповідальність урядів як підстава формальної типологізації напівпрезиденталізму. Дуалізм, легітимність і відповідальність виконавчої влади як підстава фактичної типологізації напівпрезиденталізму. Сила президентів і особливості дуалізму виконавчої влади як підстава формально-фактичної типологізації напівпрезиденталізму. Інституційно-процесуальні та політично-поведінкові наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система правління, напівпрезиденталізм, гетерогенність напівпрезиденталізму, типи та моделі напівпрезиденталізму, типологізація напівпрезиденталізму, формування та відповідальність урядів, президент-парламентаризм, прем'єр-президенталізм, система уніфікованої більшості, система розділеної більшості, система розділеної меншості, система уніфікованої меншості, сила президентів, напівпрезиденталізм з інститутом номінального президента, напівпрезиденталізм з інститутом сильного президента, напівпрезиденталізм з інститутом супер-президента та збалансований напівпрезиденталізм, фази напівпрезиденталізму, наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Тема 15. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм

Феномен та концептуалізація інституту суперпрезидента. Республіки із інститутом суперпрезидента. Дистинкція суперпрезиденталізму і супернапівпрезиденталізму. Республіки з суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу. Логіка неопатримоніалізму в республіках із суперпрезидентами.

Основні поняття: президент, інститут президента, суперпрезидент, республіки із суперпрезидентами, підходи та індикатори визначення суперпрезиденталізму, дихотомія і трихотомія, республіки із суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу, неопатримоніалізм, патерналізм, патримоніалізм, карта та політична географія республік з суперпрезидентами.

Тема 16. Идеократичні (атипові) форми та системи державного правління

Феномен идеократичної й атипової форми і системи державного правління. Идеократичні республіки та їхні приклади (історія і сучасність): КНДР, Швейцарія, Іран, Ізраїль, країни Африки. Идеократичні монархії, їхні приклади й атрибути: Ватикан.

Основні поняття: идеократична форма та система державного правління, идеократія, идеократична республіка, идеократична монархія, монархічна республіка, виборча монархія, атипові республіки, політична географія/карта идеократичних форм та систем державного правління.

4. Структура навчальної дисципліни

Розділи і теми курсу	Кількість годин			
	Р А З О М	Л Е К Ц І Й Н И Х	С Е М І Н А Р С Ь К И Х	С А М О С Т І Й Н И Х
Змістовний модуль 1				
<i>Тема 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 2. Неінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 3. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 4. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 5. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 7. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 8. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління.</i>	7,5	2	1	4,5
Модульний контроль 1	–	–	–	–
Разом за Змістовний модуль 1	60	16	8	36
Змістовний модуль 2				
<i>Тема 9. Вотуми довіри/інвестири та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 10. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 11. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 12. Системи державного правління непарламентських монархій.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 13. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 14. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 15. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм.</i>	7,5	2	1	4,5
<i>Тема 16. Ідеоократичні (атипові) форми та системи державного правління.</i>	7,5	2	1	4,5
Модульний контроль 2	–	–	–	–
Разом за Змістовний модуль 2	60	16	8	36
УСЬОГО:	120	32	16	72

5. Теми семінарських занять

Змістовий модуль 1

Семінар 1

Частина 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку

1. Соціальний інститут: категоризація та підходи до дефініювання.
2. Політичний інститут: визначення, становлення, еволюція, сучасний стан розвитку.
3. Політичний інститут і політична інституція: становлення і диференціація понять.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, класифікація інститутів, формальні інститути, неформальні інститути, інститут як норма, інститут як організація, норма, інституціоналізована норма, "тонка" та "товста" інтерпретація інституту, організація, актор, історичність інституту, психологічність інституту, функціональність інституту, структурність інституту, інститути-речі, інститути-корпорації, функції і значення політичних інститутів, інституціоналізм і неоінституціоналізм, інституційна теорія, концепт "інститути важливі".

Частина 2. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації

4. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій.
5. Різновиди й етапи розвитку неоінституціоналізму.
6. Політична інституціоналізація: концептуальне визначення та детермінування.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, інституціоналізм і неоінституціоналізм, інституційна теорія, хабітулізація, інституціоналізація, політична інституціоналізація, фундаторська ортодоксія, тотально-інституційний підхід й інституційно-системне структурування, концепт "інститути важливі", інституціоналізм із позицій теорії раціонального вибору, історичний інституціоналізм, соціологічний інституціоналізм, нормативний, емпіричний і міжнародний інституціоналізм, критерії політичної інституціоналізації.

Семінар 2

Частина 1. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія

1. Феномен та різновиди формальних політичних інститутів.
2. Нормативно-правова регуляція політичних інститутів. Політичні та правові норми.
3. Конституція як основний формальний політичний інститут. Сутність, складові й етапи конституційної інженерії та конституційної реформи.
4. Феномен та різновиди неформальних політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, формальний політичний інститут, типи політичних інститутів, політичні норми, правові норми, норми-звичаї, корпоративні норми, конституційні норми, конституціоналізм, конституційна інженерія, реальна та формальна конституція, писана й неписана конституція, право, закони, правова держава, конституційна реформа, неформальний політичний інститут, конституційна інженерія, міжінституційні відносини.

Частина 2. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів

5. Концепт "інститути важливі", його обґрунтування та критика.
6. Ключові інституційні дихотомії та параметр вибору політичних інститутів.
7. Стабільність, зміна, сила й ефективність політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, інституційні дихотомії, концепт "інститути важливі", демократія–автократія, президенталізм–парламентаризм, федералізм–консенсус–унітаризм, влада–опозиція, інститут–розвиток, зміна інститутів, сила інститутів, стабільність інституту, ефективність інституту.

Семінар 3

Частина 1. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем

1. Політична система як політологічна категорія: підходи до дефініювання. Вузьке та широке визначення політичної системи.
2. Основні складові політичної системи та категорії теорії політичних систем. Структуризація і підсистеми політичної системи.
3. Різновиди моделей політичних систем. Підходи до типологізації політичних систем.
4. Закономірності (принципи) функціонування і механізми адаптації політичної системи. Стабільність, кризовість та ефективність політичної системи.

Основні поняття: система, політична система, політична система як політологічна категорія, вузьке і широке визначення політичної системи, методи і підходи до концептуалізації політичної системи, складові політичної системи, теорія політичних систем, холізм, універсалізм, організація і структура політичної системи, підсистеми політичної системи, інституційна система, модель політичної системи, типи політичних систем, політична аномія, політичний капітал, елементи (чи компоненти) політичної системи, формальні та неформальні політичні інститути, закономірності функціонування політичної системи, багатofункціональність політичної системи, "закон вічності", принцип рухомої рівноваги політичної системи, принцип "маятника".

Частина 2. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави

5. Держава як система владно-політичних інститутів. Суть, ознаки і місце держави в політичній системі.

6. Вищі органи влади як політичні інститути держави: структуризація і систематизація.
7. Форма держави та її складові як систематизуючі та системотворчі атрибути.

Основні поняття: держава, ознаки держави, суверенітет, форма держави, форма державного правління, монархія, абсолютна монархія, обмежена монархія, дуалістична монархія, конституційна (парламентська) монархія, виборча монархія, республіка, парламентська республіка, президентська республіка, напівпрезидентська республіка, ідеократична форма державного правління, форма державного устрою, державно-територіальний устрій, федеративна держава, унітарна держава, конфедерація, імперія, унія, колонія, метрополія, співдружність, політичний режим, демократія, автократія, авторитаризм, тоталітаризм.

Семінар 4

Частина 1. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління

1. Сутність і різновиди політичних та міжінституційних відносин у політичній системі.
2. Феномен розподілу та злиття політичної влади у міжінституційних відносинах.
3. Міжінституційні баланси, стримування, противаги і конфлікти як патерни політичних систем.
4. Концептуалізація та теоретична дистинкція понять "форма державного правління" й "система державного правління".

Основні поняття: політичні відносини, міжінституційні відносини, типи політичних відносин, структура політичних відносин, політична поведінка, політична взаємодія, держава, міжінституційний баланс, міжінституційні стримування і противаги, політичні конфлікти, міжінституційні конфлікти, конфлікти в системі виконавчої влади, політична стабільність, інституційна стабільність, політична криза, криза міжінституційних відносин, виконавчо-законодавчі відносини, виконавчо-законодавчі системи, розподіл і злиття політичної/державної влади, форма державного правління, система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління.

Частина 2. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління

5. Порівняльні моделі та типи систем державного правління як проблема політичної науки. Хвилі розвитку досліджень про форми та системи державного правління.
6. Дихотомічні моделі та схеми типологізації систем державного правління.
7. Трихотомічні і більшескладові моделі типологізації систем державного правління.
8. Конституційне (формальне) і політичне (фактичне) розуміння системи правління.

Основні поняття: система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління, моделі та типи державного правління, дихотомічний і трихотомічний підхід, розподіл і злиття політичної/державної влади, модель Лейпхарта, модель Чейбуба, Елкінса і Гінсбурга, модель Сіароффа, модель Кіфера, модель Скач, модель Шугарта та Кері, модель Елгі, модель Кроувела, монархія, республіка, президенталізм, парламентаризм, напівпрезиденталізм і напівпарламентаризм, асамблейне правління, чисті та змішані системи правління, президенціалізація та парламентаризація, конституційна і політична президенціалізація.

Змістовий модуль 2

Семінар 5

Частина 1. Вотуми довіри/інвестири та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління

1. Сутність і типи "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності у сучасних політичних системах.
2. Феномен і відмінності позитивного та негативного парламентаризму.
3. Вотуми довіри/інвестири новим урядам, їх варіативність та наслідки.
4. Вотуми довіри та недовіри чинним урядам і їх різновиди.

Основні поняття: політична система, міжінституційні відносини, повноваження та відповідальність, "ланцюгів" делегування міжінституційних повноважень і відповідальності, вотум довіри/інвестири новому уряду, вотум довіри чинному уряду, вотум недовіри чинному уряду, випереджаючий вотум інвестири, результуючий вотум інвестири, звичайний і конструктивний вотум недовіри, правила прийняття рішень про парламентські вотуми довіри та недовіри, кваліфікована, абсолютна, відносна та негативна більшість.

Частина 2. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути

5. Історія становлення та підходи до визначення президенталізму.
6. Інституційно-процесуальні атрибути й індикатори президенталізму.
7. Різновиди, моделі, фази й умови президентської системи державного правління.
8. Політична географія президентської системи державного правління.

Основні поняття: президентська система державного правління, президенталізм, історія президенталізму, атрибути президенталізму, типи, моделі та фази президенталізму, "частий"/класичний і "модифікований" президенталізм, президенталізм без посади прем'єр-міністра, президенталізм із посадою прем'єр-міністра, уніперсональний президенталізм, колективний та коаліційний президенталізм, сильний та слабкий президенталізм, виборчі системи та їхній вплив на президенталізм, політична географія/карта президенталізму, американський президенталізм, латиноамериканський президенталізм, африканський президенталізм, азійський президенталізм, європейський президенталізм.

Семінар 6

Частина 1. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму

1. Феномен, визначення й історія парламентаризму. Співвідношення парламентської системи державного правління та парламентської демократії.
2. Інституційні атрибути й ознаки парламентаризму в республіках та монархіях.
3. Різновиди, моделі та умови парламентської системи державного правління.
4. Політична географія парламентської системи державного правління.

Основні поняття: парламентська система державного правління, парламентаризм, парламентська демократія, історія парламентаризму, ознаки парламентаризму, види, моделі й умови парламентаризму, асамблейна система республіканського правління, республіканський і монархічний парламентаризм, підхід стосовно типологізації парламентаризму Сіароффа, кабінетський, збалансований парламентаризм та дифузний парламентаризм, канцлерська модель парламентаризму, взаємозв'язок парламентаризму, партійних та виборчих систем, політична географія/карта президенталізму, британський парламентаризм, європейський (континентальний) парламентаризм.

Частина 2. Системи державного правління непарламентських монархій

5. Типологізація монархій. Особливості непарламентських монархій.
6. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи абсолютних монархій.
7. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи дуалістичних монархій.

Основні поняття: монархія, монархічна форма державного правління, типологія монархій, підходи до класифікації монархій, конституційна/обмежена та парламентська монархія, монархічний парламентаризм, абсолютна монархія, абсолютний монарх, абсолютна монархія і суперпрезиденталізм, дуалістична монархія, дуалістична монархія і напівпрезиденталізм, діархія, політична географія/карта світу монархій.

Семінар 7

Частина 1. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика

1. Сутність змішування/гібридизації систем державного правління. Феномен й історія напівпрезиденталізму як категорії та системи державного правління.
2. Підходи до визначення та критики напівпрезидентської системи правління.
3. Категоризація і систематизація інституційно-процесуальних і політично-поведінкових атрибутів й ознак напівпрезидентської системи правління.
4. Політична географія напівпрезидентської системи державного правління.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система правління, напівпрезиденталізм, історія категорії "напівпрезиденталізм", підходи до визначення напівпрезиденталізму, максималістське (політично-поведінкове) та мінімалістське (інституційно-процесуальне) визначення напівпрезиденталізму, класичне та сучасне трактування напівпрезиденталізму, атрибути і критика напівпрезиденталізму, дуалізм виконавчої влади, спосіб обрання президентів, повноваження президентів, структура легітимності виконавчої влади, формування, функціонування та відповідальність урядів в умовах напівпрезиденталізму, політична географія та карта напівпрезиденталізму, французький напівпрезиденталізм, європейський та український напівпрезиденталізм, африканський і азійський напівпрезиденталізм.

Частина 2. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління

5. Гетерогенність напівпрезиденталізму та підстави й індикатори його типологізації.
6. Формування та відповідальність урядів як підстава формальної типологізації напівпрезиденталізму.
7. Дуалізм, легітимність і відповідальність виконавчої влади як підстава фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
8. Сила президентів і особливості дуалізму виконавчої влади як підстава формально-фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
9. Інституційно-процесуальні та політично-поведінкові наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система правління, напівпрезиденталізм, гетерогенність напівпрезиденталізму, типи та моделі напівпрезиденталізму, типологізація напівпрезиденталізму, формування та відповідальність урядів, президент-парламентаризм, прем'єр-президенталізм, система уніфікованої більшості, система розділеної більшості, система розділеної меншості, система уніфікованої меншості, сила президентів, напівпрезиденталізм з інститутом номінального президента, напівпрезиденталізм з інститутом сильного президента, напівпрезиденталізм з інститутом супер-президента та збалансований напівпрезиденталізм, фази напівпрезиденталізму, наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Семінар 8

Частина 1. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм

1. Феномен та концептуалізація інституту суперпрезидента. Республіки із інститутом суперпрезидента.
2. Дистинкція суперпрезиденталізму та супернапівпрезиденталізму.
3. Республіки з суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу. Логіка неопатримоніалізму в республіках із суперпрезидентами.

Основні поняття: президент, інститут президента, суперпрезидент, республіки із суперпрезидентами, підходи та індикатори визначення суперпрезиденталізму, дихотомія і трихотомія, республіки із суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу, неопатримоніалізм, патерналізм, карта і політична географія республік з суперпрезидентами.

Частина 2. Ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління

4. Феномен ідеократичної й атипової форми та системи державного правління.
5. Ідеократичні республіки та їхні приклади (історія і сучасність): КНДР, Швейцарія, Іран, Ізраїль, країни Африки.
6. Ідеократичні монархії, їхні приклади й атрибути: Ватикан.

Основні поняття: ідеократична форма та система державного правління, ідеократія, ідеократична республіка, ідеократична монархія, монархічна республіка, виборча монархія, атипові республіки, політична географія/карта ідеократичних форм та систем державного правління.

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
2	Тема 2. Неінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
3	Тема 3. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
4	Тема 4. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
5	Тема 5. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
6	Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
7	Тема 7. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
8	Тема 8. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
9	Тема 9. Вотуми довіри/інвестири та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
10	Тема 10. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
11	Тема 11. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
12	Тема 12. Системи державного правління непарламентських монархій (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
13	Тема 13. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
14	Тема 14. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
15	Тема 15. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
16	Тема 16. Идеократичні (атипові) форми та системи державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
Разом		72

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальною програмою.

9. Методи навчання

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки, групові розрахункові роботи, навчальні спільноти, тьюторство і т.д.), проектно-орієнтоване навчання, дискусії, аналіз статистичних баз даних.

На лекційних заняттях використовуються головно: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються дослідницькі методи. Розрахункові роботи будуть обговорюватись і виконуватись в рамках лекцій, семінарів та самостійної роботи.

10. Методи контролю

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студента з дисципліни "Політичні інститути і системи" здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 34% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 34);
- контрольні заміри (модулі) – 16% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 16);
- екзамен – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання і розрахункових робіт.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських заняттях;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за наступною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 4 бали; есе – 3 бали (дозволено лише по одному реферату, доповіді або есе). Контроль знань за результатами модулів (передбачено два) оцінюється в 16 балів. Форма підсумкового контролю – екзамен у комбінованій (усній і тестовій) формі в кінці семестру.

11. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів. На екзамені студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота		Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	50	100
Теми 1–8 (семінари 1–4)	Теми 9–16 (семінари 5–8)		

1 ... 8, 9 ... 16 – теми курсу у межах змістових модулів або семінарів (за порядком).

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

12. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи".
2. Силабус і схема курсу "Політичні інститути і системи".
3. Методичні рекомендації для студентів з курсу "Політичні інститути і системи" з планом проведення лекційних і семінарських занять та самостійної роботи з курсу, з методами контролю і правилами розподілу балів студентам, а також з питаннями до підсумкового екзамену.

13. Основна та додаткова література

Основна література:

1. Литвин В. Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 636 с.
2. Литвин В. Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 632 с.
3. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
4. Cheibub J. Presidentialism, parliamentarism, and democracy. Cambridge University Press, 2007. 202 p.
5. Shugart M., Carey J. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 316 p.

Додаткова література:

1. Кармазіна М., Шурбована О. "Інститут" та "інституція": проблема розрізнення понять // Політичний менеджмент. 2006. № 4. С. 10–19.
2. Литвин В., Осадчук І. Атиповість напівпрезидентських систем державного правління у пострадянських країнах: контекст вотумів недовіри урядам // Politicus. 2018. Вип. 3. С. 49–57.
3. Литвин В. Збалансований напівпрезиденталізм: теоретичні особливості, інституційні ризики та позитиви й перспективи реформування в Україні // Нова парадигма. К.: Вид-во імені М. П. Драгоманова. 2014. № 125. С. 145–163.
4. Литвин В. Республіканізм із посадою суперпрезидента: до з'ясування суті суперпрезиденталізму та диференціації президентських і напівпрезидентських систем правління з суперпрезидентами // Studium Europy Srodkowej i Wschodniej: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie. 2014. Nr. 1. S. 159–188.

5. Панчак-Бялоблещка Н. Особливості урядів меншості європейських систем позитивного та негативного парламентаризму // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Вип. 7. С. 250–264.
6. Duverger M. A New Political System Model. Semi-Presidential Government // European Journal of Political Research. 1980. Vol. 8. P. 165–187.
7. Elgie R. The classification of democratic regime types: conceptual ambiguity and contestable assumptions // European Journal of Political Research. 1998. Vol. 33. P. 219–238.
8. Elgie R. Variations on a theme: A fresh look at semi-presidentialism // Journal of Democracy. 2005. Vol. 16. No. 3. P. 1–21.
9. Shugart M. Semi-presidential systems: Dual executive and mixed authority patterns // French Politics. 2005. Vol. 3. No. 3. P. 323–351.
10. Stepan A., Linz J., Minoves J. Democratic Parliamentary Monarchies // Journal of Democracy. 2014. Vol. 25. No. 2. P. 35–51.

Інтернет-джерела:

1. Döring H., Manow P. Parliaments and governments database (ParlGov): Information on parties, elections and cabinets in modern democracies. URL: <http://www.parlgov.org/>
2. Freedom in the World. URL: <http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world>
3. Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800–2013. URL: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>
4. Nations in Transit. URL: <http://www.freedomhouse.org/report-types/nations-transit>
5. Varieties of democracy. URL: <https://v-dem.net/>

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____

" _____ " _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

"Політичні інститути і системи"

Форма навчання	Курс	Семестр	Заг. обсяг (год.)	Всього аудит. (год.)	У тому числі (год.):			Самостійна робота (год.)	Контрольні (модульні) роботи (шт.)	Розрахунково-графічні роботи	Курсові проекти (роботи)	Залік (сем.)	Екзамен (сем.)
					Лекції	Лабораторні	Практичні/ семінарські						
Денна	I	II	120	48	32	0	16	72	2	0	0	0	1

Робоча програма складена на основі ОПП "ПОЛІТОЛОГІЯ" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 "Політологія" галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки".

Робоча програма складена Литвином Віталієм Сергійовичем, доктором політичних наук, професором, професором кафедри політології
(вчена ступінь, вчене звання, ім'я та ініціали автора (ів) програми)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології філософського факультету (протокол № __ від "__" _____ 2023 р.)

Завідувач кафедри політології

_____ (проф. Романюк А. С.)
(підпис)

"__" _____ 2023 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету.
Протокол № __ від "__" _____ 2023 року

Голова Вченої ради

_____ (доц. Рижак Л. В.)
(підпис)

"__" _____ 2023 року